

BEATI CAROLI MAGNI

IMPERATORIS

SCRIPTA.

SECTIO SECUNDA. — LIBRI CAROLINI.

PROLEGOMENA.

BARONII DE CONCILIO FRANCOFORDIENSI DISSERTATIO.

I. Anno Redemptoris septingentesimo nonagesimo A quarto, indictione secunda, Francofordiæ in Germania congregatum est concilium, quod ob numerositatem episcoporum, præsentiamque apostolicæ sedis legatorum, plenarium reperitur nominatum. Ex Italia namque, Gallia atque Germania frequentes, circiter trecenti numero episcopi convenere, quod magni momenti causa id postularet: siquidem de fide catholica quæstio verteretur, disputandumque esset de Filii Dei incarnationis alto mysterio. Num scilicet idem Dei Filius, secundum assumptam humanitatem, dicendus esset Filius Dei adoptivus an proprius. Licet enim sancta Dei Ecclesia catholica, nihil quod de his vel leviter dubitaret haberet, ut pote quod in concilio œcumenico Ephesino quid de his sentendum esset, fuisset plenissime definitum, cum Nestorium condemnasset, duos filios Dei introducendum, alterum secundum divinitatem, alterum secundum humanitatem; atque nuper pariter damnasset Felicem Urgelitanum episcopum, asserentem Christum secundum carnem esse dicendum Dei Patris Filium adoptivum (quem erroris pœnitentem diximus recantasse Romæ palinodiam apud Adrianum Romanum pontificem), tamen quia infelix iste, ut canis reversus ad vomitum suum, et sus lota rediit ad volutabrum luti, rursus eundem quem damnavit errorem et Romæ execratus est hæresim, professus publice catholicæ fidei confessionem ad altare principis apostolorum: eamdem ardentioribus animis iterum defendere est aggressus magno damno fidelium animarum: iterum ne malum longius serperet, et infusum venenum sana membra corrumpere, fuit ad plenarium iudicium revocandus, eo magis quod non solus tanti reperiretur assertor erroris, cuius ipse potius consecrator quam auctor dicendus esset.

II. *Elipandus impœnitens perseverat.* Erat enim tantæ blasphemie restitutor primariæ sedis Hispaniarum antistes Elipandus archiepiscopus Toletanus, qui (ut vidimus) tantum abfuit ut admonitus ab episcopis atque presbyteris orthodoxis sibi subiectis emendaretur, atque damnatum ab illis detestaretur errorem, et fidem catholicam pœnitens sequeretur, ut conversus in arcum pravum, etiam longe positos Ecclesiæ catholicæ filios infectis veneno sagittis appetere non desisteret, factus hæresis non solum propugnator acerrimus, sed studiosissimus propagator. Siquidem nunquam destitit, neque quievit, donec reversum Felicem ad orthodoxos, revocavit ad castra impietatis, et potentius armavit ad prælium, et exacerit diligentius ad certamen, probe sciens relabenti in crimen majora suppeti solere ab inferno subsidia, ut loco unius per pœnitentiam ejecti spiritus nequam, septena demonia uni in auxilium adiungantur (*Luc. xi*), eademque nequiora mittantur ad inestiora patranda.

III. *Elipandus satagit hæresim propagare.* — Quid amplius? vorax est omnis iniquitas, multoque magis insatiabilis hæresis, ut pote quæ ardentioribus inferni caloribus æstuet, ut secundum illud propheticum: *Absorbebit fluvium, et non mirabitur, fiduciam habens ut insuat in os ejus Jordanis (Job xl)*. Petinde ac si perangusti essent termini latissimarum Hispaniarum ad zizaniorum sementem, Gallias, Germaniasque laborat illis implere, spargensque per literas pravum semen, cousque progressus, ut ipsorum regem Christianissimum, turrim munitissimam fidei orthodoxæ, in suam sententiam, si posset, conaretur adlucere Carolum Magnum, scribens ad eum epistolam veneno refertam, sed tamen ita melle delibutam, ut nihil continere videretur amarulentum. Cum enim ipsum de sua sententia redderet certiore, simul petit ut ubi quam scribit epistolam coram se legere fecerit, theologos, quid ea in re sentirent simul interrogaret, ut veritas posset exquiri, cuius se cupidissimum præferret. Addidit his alia plura, quibus conciliaret sibi animum tanti regis, nempe se pro ipsius salute iuges ad Deum preces offerre. Quibus præmissis, salubres admonitiones ingerere simulat, reddereque ipsum cautum aliorum exemplo, ne scilicet uti Constantinus bene ceptum opus (ut ait) male consummet, adeptamque ex pietate gloriam immensam obscurat; hæc et alia plura miscens, ipsum Christianissimumque regem ad suum dogma sollicitans, Nestorianum hæreticum reddere ex catholico studuit. Non exstant ipse quidem datæ ad Carolum literæ Elipandi, sed hæc ipsa omnia quæ sunt dicta ipsas continuisse. ejus Caroli ad ipsum tunc redditæ literæ docent.

IV. *Elipandi subdole ærtes.* — Qui igitur ad tantum regem ejus argumenti scripsit epistolam privatim ad ipsum datam, alias addidit publicas et generales ad omnes Galliarum episcopos. Erubescere nescit hæresis: hinc enim propheticæ demonstratum Babylonem scriptum in fronte gestare blasphemiam (*Apoc. xiii, xvii*). Haud enim erubuit puduitve Elipandum ad Galliarum episcopos de hæresi sua scribere literas, licet sciret eam haud pridem ab ipsis in Felice collega, et cum Felice fuisse damnatam. Sed quid callidus agit? ne sui turpitudine deformis atque infamis hæresis quam prodit, appareat insectanda dirie et execrationibus explodenda: alienis indutam vestibus instar Æsopi graculi, laboravit representare formosam, dum et divinæ Scripturæ dictis et sententiis sanctorum Patrum eam studuit exornare. Scilicet reddidit duplo deformem; nam ornamenta castissimæ virginis, Ecclesiæ Christi sponsæ, nullatenus meretrici congruere fuit omnium sententia patefactum.

V. *Elipandus detegitur Nestorianus. Cur pareat Nestorio Elipandus.* — Sed veniamus ad ejus fidei

confessionem, imo perfidiae professionem, quam in eadem scripsit epistola, ipso ejus exordio. Recitant eam Patres in redditis ad ipsum synodalibus litteris istis verbis: « Invenimus (inquiunt) in libelli vestri principio scriptum, quo vos posuistis, scilicet: Confitemur et credimus Deum Dei Filium ante omnia tempora, sine initio ex Patre genitum, coaeternum et consubstantialem, non adoptione sed genere. Item post pauca in eodem loco legebatur: Confitemur et credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse Filium Dei, sed adoptione, sed gratia, » etc. Hæc sunt Elipandus venena, quæ Patres preparato antidoto, ne cui possent obesse, cavenda ab omnibus docere. Ista quidem cum Nestorio ipsum sensisse (ne aliquo modo ex ignorantia excusari posset) ex eo haud dubium edidit argumentum, prodiditque signum evilens et manifestum, quod in eodem ad episcopos Galliarum dato libello sive scripta epistola, cum singulos nominatim damnat hæreticos, Nestorium indemaatum præterit, quem primo loco, si bona fide rem egisset, nominatum omni execratione atque detestatione, execrari, detestari et anathematizare penitus debuisset, quo significaret, se quam longissime ab ejus sententia discrepare, licet eidem affinis existere videretur. Hinc jure Patres dum rescribunt ad ipsum: « Nunc olim (inquiunt) hæresis vestra in Nestorio ab universali sancta Ecclesia refutata est etiam et damnata? Quapropter forte illum anathematizare noluitis, dum alios, Bonosum scilicet, Arium et Sabellium, Manichæumque, qui prava de Filio Dei senserunt, in epistola anathematizastis? » etc., docentes Nestorium id ipsum de Filio Dei homine factum, quod ipse Elipandus, sensisse, ut pote qui duos diceret filios Dei, alterum secundum divinitatem, secundum vero humanitatem alterum et adoptionem. Ex consuetudine enim cum Mahometanis didicisse ita humiliter sentire de Christo secundum humanitatem, infelix Elipandus existimatur; inducens fortasse in animum, si hoc evincere potuisset, conjungeret simul Mahometanos et Christianos in unam fillem.

VI. *Elipandus agit Elipandus.* — Quod insuper ter impius rem non ex inscitia, sed dolo malo ageret, ex eo etiam Patres persensere, atque omnibus patefacere, dum citatas ab eo sanctorum sententias, eas vel per ipsum depravatas esse, vel in pravum sensum longe a germano discrepantem detortas, in redditis ad eum litteris ostendere, quas si legeris, ipse intelliges. Ita plane a sanctis Patribus ipsis est demonstratum de sententiis illis e sacris Ecclesiae doctoribus, ab illo citatis, sed corruptis ac depravatis. Sed ubi ab eo domestici sunt testes adducti, dum, inquam, ex Toletanæ Ecclesiae ritualibus, sive ex suis prædecessoribus Toletanis episcopis nominatum esse Christum secundum carnem Dei Filium adoptivum idem asseruit: quod non esset in promptu Patribus illis citatos inspicere Codices ejus tantum Ecclesiae proprios, neque communes omnibus aliis: iidem nimis impostori credentes, eodem modo quo ipsum Elipandus, ejus quoque sunt detestati quos citavit prædecessores, Eugenium, Ildefonsum et Julianum, qui tum ex vite sanctitate, tum etiam ex sacrarum litterarum doctrina, magnum in Hispania nomen fuerant consecuti.

VII. *Elipandus calumniose suos prædecessores errores tradit. Proscinditur injuste sanctus Ildefonsus.* — Ne vero justum cum impio condemnentur, et maledictionem iniquorum sancti possideant, quorum memoria in benedictione hactenus in Ecclesia catholica perseverat, vindicandi sunt isti in primis a tanta calumnia Elipandi et a synodi maledictione. Ut autem ipsa veritas clarius eluceat, hic tibi reddenda putamus quæ idem perfidus Elipandus in suo libello in Gallias misso de iisdem est mentitus prædecessoribus: reperiuntur enim ista repetita in litteris a Patribus ex synodo ad eum redditis his verbis: « Sequitur in eodem libello vestro: Item prædecesso-

A res nostri Eugenius, Ildefonsus, Julianus, Toletanæ sedis antistites, in suis dogmatibus ita dixerunt in missa de cœna Domini: Qui per adoptivi hominis passionem, dum suo non indulsit corpori. Item in missa de Ascensione Domini: Hodie Salvator noster post adoptionem carnem sedem repetivit deitatis, » etc. Hæc suo inseruit Elipandus libello fidei, non quod ista acceperit ex eorum quos nominat scriptis, sed quod scripta ea in missali Toletanæ Ecclesiae (ut ait) in sacris oblationibus recitari solerent; sed an fideliter, vel ut in aliis fraudulenter, quod non adesset præmanibus qui esset Codex inspicendus, ex quo (ut in aliis) idem Elipandus imposturæ convinci posset, Patres hæc tunc respondere: « Hæc ex parentum vestrorum dictis posuistis, ut manifestum sit quales habeatis parentes, ut notum sit omnibus unde vos traditi sitis in manus infidelium. Quia hominem Christum verum Dei Patris Filium esse negastis, vobis defensor esse noluit, sed tradidit vos in manus inimicorum suorum, qui dominantur vestri qui eum recipere noluerunt. » Et paulo post hæc in eundem: « Et melius est testimonio Dei Patris credere de suo Filio quam Ildefonsi vestri, qui tales vobis composuit preces in missarum solemnibus, quas universalis et sancta Dei non habet Ecclesia, nec vos in illis exaudiri putamus. Et si Ildefonsus vester in orationibus suis Christum adoptivum nominavit, noster vero Gregorius pontifex Romanæ sedis clarissimus toto orbe doctor in suis orationibus semper eum unigenitum nominare non dubitavit, » etc. Hæc Patres, quod scilicet, ut ille perfidus assererat, putarent, ea Ildefonso auctore in sacris missalibus vere legi. At quisnam fuerit certus et primus hujus erroris auctor in Hispania, dictum est superiori tomo, nempe successorem S. Isidori pseudoepiscopum, hæreticum hominem, qui et depositus transiit in Mahometanam impietatem, Theodiscum nomine, natione Græcum, hominem impostorem: hic, ut dictum est, anno Redemptoris sexcentesimo trigesimo sexto, primus in Hispania asseruit Christum Dei Filium esse adoptivum Dei Patris omnipotentis.

VIII. *S. Ildefonsus a calumnia vindicatur.* — Cæterum tantum abest ut S. Ildefonsus ejus erroris assertor fuerit, ut potius in suis scriptis, crebris sententiis tanquam spiculis tale monstrum sæpe confecerit. Est igitur in promptu, ut impostoris in eum tanta illata calumnia quam apertissime detegatur, nec ex dubiis quidem testibus, testimoniisque obscuris, sed ejusdem Ildefonsi germanis scriptis, quibus non semel totidem verbis ejusmodi Nestorianismum in Hispaniis disseminatum impugnet, negans penitus Filium Dei secundum carnem dici debere filium adoptivum.

In primis igitur illud adducamus in medium, quod habet in libro de Virginitate sanctæ Mariæ, et in necessariam deducitur assumptionem, ubi post multa secundum veritatem catholicam disputata: « Audisti, inquit, quod cum aliud sit Deus, et aliud homo, non tamen est alter Deus, et alter homo, sed unus est Dominus meus Jesus Christus, idem Deus et homo. » (S. Ildefonsus de Virginitate S. Mariæ, c. 6.) Et inferius de S. Maria: « Ita in utraque natura unum generans filium, ut idem sit Filius Dei qui filius hominis; nec alter sit filius hominis quam sit Filius Dei (Ibid. c. 11.) » Et in libro de perpetua Virginitate sanctæ Mariæ, et de ejus parturitione, quem haud pridem in lucem edidit vir doctissimus Feuardenius theologus Parisiensis, hæc item in eandem sententiam: « Christus Deus nunquam non fuit ex quo homo factus est, et assumptus in unitate personæ semper mansit et permanet verus Deus homo; non duo quidem, ut esset alter Deus et alter homo; sed unus idemque Deus et homo. Quamvis enim aliud per quod Deus, aliud per quod homo, in utroque tamen Deus et homo, quia non fuit aliquando purus sine Deo conceptus vel natus homo: sed quia conceptus de Spiritu sancto ex virginea carne, et natus homo vere: mox ex ipsa

conceptione ineffabili natiuitate Deus verus processit et natus est homo.) Hæc cum ipse tradat, omnem excludit in Filio Dei secundum carnem adoptionem, cum nunquam fuerit sine Deo homo qui in filium potuerit adoptari.

IX. Testimonia Ildesonsi contra errores Elipandi. — Possent quidem ista sufficere ad coarguendum calumniam, sicut et impietatis, perfidum Elipandum, sed Deo agendæ sunt gratiæ, Dei que matri sanctissimæ Virgini, quod laudator ejus Ildesonus disertis verbis sæpe inferius omnem prorsus in Filio Dei Christo Jesu excludit adoptionem, ubi in eadem tractatione ista subiungit : « Ac per hoc talis partus non est communis legi naturæ, sed sicut mirabiliter conceptus, ita mirabiliter Deus et homo natus. Ergo non illum, ut cæteros filios Dei adoptio fecit filium, sed diuinitatis natura illum in proprium Dei Filium exaltavit, donavit et illi nomen quod est super omne nomen, ut esset totus Dei Filius homo et Verbum; quia nunquam non fuit Dei Filius sempiternus, permanet unicus Genitoris unigenitus. » Et post nonnulla eodem argumento accuratissime disputata, hæc subiicit ex S. Gregorii papæ auctoritate : « Quoniam sicut ipse ait in eisdem Moralibus, aliud est natos homines gratiam adoptionis per eam accipere; aliud est singulariter per diuinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodiisse. » Ac post nonnulla, dum tuetur sicut in conceptione, ita in partu nullam contraxisse Mariam virginem corruptionem, ista mox subiicit : « Alioquin si ipse ex matre coinquinatus esset, aut materna viscera quasi pro peccato corrumperet, et sordibus ex vitio primæ damnationis coinquinaret, non esset Dei Filius, sed adoptivus, ut cæteri; quinimo nec adoptivus, et nullus esset per quem adoptaretur ipse, si non esset proprius. » Et inferius : « Et ideo non est ille adoptivus, sed adoptator (ut ita dicam) cæterorum; » ac subiungit : « Christus non adoptivus, sed proprius Dei Filius in plenitudine temporum venit, missus a Patre, natus ex muliere, factus sub lege, qui solus non eguit regenerationis sacramento, neque renasci, quoniam proprius Dei Filius, qui nobis per adoptionis gratiam sua dignatus est benignitate per lavacrum regenerationis largiri fraternitatis consortium. Unde Joannes : *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. 1); quam sane potestatem a Patre genitus ipse ex sua natura in se habuit, et non aliunde ut proprius esset Dei Filius, et daret quibus vellet adoptionis gratiam. »

X. Hæc et alia ipse Ildesonus, quibus omnibus magis magisque coarguas hæretici impostoris illatam in ipsum calumniam, vendicesque eum pariter a Patrum concepta de ipso sanctissimo atque doctissimo viro ex testificatione Elipandi mala existimatione atque asserta falsa sententia : ut plane appareat nihil adeo alienum fuisse a tanto Patre, quam de adoptione Christi Filii Dei secundum carnem assertio. Dolendum fuit, ejusmodi lucubrations viri sanctissimi, dolo fortasse perfidi Elipandi, fuisse diu suppressas et occultatas ne proderentur in lucem, ex quibus ipse filius tenebrarum redargui posset a lumine, dum vocat lucem tenebras, et tenebras lucem. Gaudendum vero quod, in tanto Hispaniarum naufragio, superfuissent tam præclara nobilissimi ingenii monumenta, eademque e latebris vindicata, atque in lucem edita a viro veritatis amantissimo, antiquitatum ecclesiasticarum studiosissimo, non Hispano (ne vel levis suspicio privatæ affectionis erga gentilem suum alicujus animum pulsare potuisset), sed Gallo, Parisiensis academici professore, cultore integritatis et pietatis, et claritudine nominis in Ecclesia catholica optime noto, quem nominavimus, Feuwardentio.

XI. Carolus Magnus generalem synodum convocare laborat. — His igitur de Elipandi litteris ante synodum convocatam conscriptis jam enarratis, ad ipsam synodi indictionem veniamus. Ubi igitur Elipandi dictæ litteræ ad Carolum Magnum reddite sunt : nihil

antiquius ipse habuit, quam ad universalem eogendam synodum ex totius Occidentalis orbis episcopis, operam dare, crebros ea de causa ad Adrianum Romanum pontificem legatos mittens, exploraturus ejus sententiam quid de proposita per Elipandum questione sentiret. Quale enim in his peragendis fuerit Caroli Magni vigilantissimum studium, a nullo fideliori teste, quam ex ipsius ad Elipandum redditis litteris cognoscemus, in quibus hæc inter alia de his legitur : « Ad impletionem vero hujus gaudii, nempe hæreticorum conversionis, fraterna cogente charitate, jussimus sanctorum Patrum synodale ex omnibus undique nostræ ditionis Ecclesiis congregari concilium, quatenus sancta omnium unanimitas firmiter decerneret quid credendum sit de adoptione carnis Christi, quam nuper novis assertionibus et sanctæ Dei universalis Ecclesiæ antiquis temporibus inauditis vos ex vestris scriptis intulisse cognovimus. Imo et ad beatissimum apostolicæ sedis pontificem de hac nova inventionem nostræ devotionis ter quaterque direximus missos, legatos scilicet, scire cupientes quid sancta Romana Ecclesia, apostolicis edocta traditionibus, de hac respondere voluisset inquisitione. Necnon et de Britannia partibus aliquos ecclesiasticæ disciplinæ viros convocavimus, ut ex multorum diligentem consideratione veritas catholice fidei investigaretur, et probatissimis sanctorum Patrum hinc inde roborati testimoniis absque ulla dubitatione teneatur. » Et inferius, vocatos ad synodum tradit Petrum Mediolanensem archiepiscopum, et Paulinum Foro-Juliensem vel Aquileiensem (ut ait) patriarcham, episcopos præterea ex Germania, Gallia, Aquitania atque Britannia. Paulinus autem Aquileiensis episcopus in Illihello Sacrosyllabo addit ex Hesperia, Liguria, Emilia et Austria provinciis esse ad synodum vocatos episcopos.

Optio data hæreticis ab Adriano papa. — Uli autem Adrianus papa crebris legationibus Caroli Magni permotus est, ut de sententia Elipandi decerneret; ea iterum examinata atque discussa, inventaque in hæresim declinare, publicas litteras conscripsit ad episcopos Gallicæ et Hispaniarum, in quibus provinciis fuerat error disseminatus; de hisque disputans, pluribus confutat assertam de Christi adoptione sententiam; atque demum, ejusmodi oratione devotus omnes a veritate in fine compellat sic dicens : « Priusquam libelli imponatur terminus finalis, adhibenda est litigatorum optio sententialis : eligant namque quæ volunt, vitam aut mortem, benedictionem aut maledictionem. Optamus namque et infinitam boni Pastoris Domini precamur benignitatis clementiam, qui ovem perditam ad ovile propriis humeris portavit (Luc. xv), ut relicti carnis anfractibus, in quibus malæ bestię, id est maligni spiritus commorantur, ut ad viam quæ ducit ad vitam æternam fidei passibus, Christo redeant pertrahente; quatenus in sinu matris Ecclesiæ suscepti per lamentum penitentia sordes abluant peccatorum, et infamata eorum modestia bonæ famæ recipient pristinam dignitatem, nec honoris periclitentur naufragio, et a nostro non disjungantur consortio, ac per hoc reconciliati communioni catholice fidei, divina illos pietas cœlestium faciat esse participes gaudiorum. »

Adriani papæ sententia in hæreticos. — « Quod si exigentibus indignis meritis, tam insolubili eos malignus spiritus perfidia laqueo justo Dei judicio strangulavit, ut resolvi nequeant : ex auctoritate prorsus sedis apostolicæ ac beati Petri apostolorum principis, ac per eum qui illi magister et Dominus tradidit potestatem, et solvendi ligandique licentiam tribuit (quod sine gravi mœrore dicere non possumus), perpetuo eos anathematis vinculo religatos ultrici cum sequacibus suis judicamus vindicta plecetos, ac per hoc a gremio matris Ecclesiæ et a nostro consortio delinno alienos. »

XII. Orari vult pontifex pro hæreticis. Quid in synodo Carolus egerit. — « Si quis autem fidelium

Denique timentium charitatem eis benignitatis impertiendo, et Christi amore, pro eis precis [Al., precum] oblationem Domino offerre voluerit: non solum non inibemus, sed ut faciat, apostolica admonitione et optamus, et salubri incitamus adhortatione, ut Deus omnipotens qui neminem vult perire, et omnes homines propter ni: iam bonitatem suam vult salvos fieri (I Tim. ii), revocet eos ad viam veritatis, et ad agnitionem pertinere (sicut dignum est) rectæ fidei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, etc. Ista habent litteræ Adriani, quæ et postea sunt in hac de qua agimus synodo recitatur.

Ubi igitur synodus convenisset, præsentate Carolo Magno rege, ab eodem jussæ sunt legi litteræ Elipandi archiepiscopi Toletani: « Quibus recitatis (inquit Paulinus) statim surgens venerabilis princeps de sella regia, stetit super gradum suum, et locutus est de causa fidei prolixo sermone, et adiecit: Quid vobis videtur? Ab anno prorsus præterito, ex quo cepit hujus pestis, insania tumescente, perfidiæ ulcus diffusius ebullisse, non parvus in his regionibus, licet in extremis finibus regni nostri, error inolevit quem censura fidei necesse est modis omnibus rescari. Cumque imprecata et concessa esset morosa dilatio per dies aliquot, placuit ejus mansuetudini ut unusquisque quidquid ingenii captu rectius sentire potuisset, per sacras syllabas, die statuto, ejus clementiæ oblati per seyllas fidei munus styli ferculo mentis vivacitate deferret. » Hæc de jussione Caroli Magni Paulinus.

XIII. *Sententia ab Italia episcopis in hæreticos.* — Qui ingenii sui nobile edens fetum, commentarium in criptum, libellum: acrosyllabum, adversus novam resurgentem hæresim elaboratum, obtulit sanctæ synodo, cui placuit ut in Hispanias mitteretur ad confundendos exortos in eis errores. Exstat ipse integer, quem tu consulas: scriptus enim ab eo est non suo ipsius tantum nomine, sed et Petri Mediolanensis archiepiscopi et aliorum ipsis subjectorum episcoporum, ad cujus libelli finem ejusmodi adversus eundem Elipandum atque Felicem sententiam profert istis verbis: « Elipandum namque atque Felicem novos hostes Ecclesiæ, sed veteriosa face perfidiæ pollatos, nisi ab hac stultitia resipiscant, et per rectæ fidei satisfactionem lamentis se abluant penitentiam, indignos et ingratos eos etiam qui post hanc tam saluberrimam definitionem, quam plenaria synodus sancto afflata Spiritu concorditer subtili sinceritate terminavit, falsissimis eorum assertionibus sive clam, sive in publica voce præbuerint assensum: simili eos sententiæ vindicta sancimus esse plectendos, reservato per omnia juris privilegio summi pontificis domini et Patris nostri Adriani primæ sedis beatissimi papæ. » Sed quod privilegium? Illud nimirum quod, ut sæpe dictum est, novas condemnare hæreses et hæresiarchas, esset solius Romani pontificis: vel illud fortasse intelligit privilegium quo Romana Ecclesia, ut superius demonstratum est, conciliorum omnium acta cognoscit probatque vel improbat ipsa.

XIV. *Preces pro Carolo Magno. Synodalis epistola ad hæreticos.* — Demum vero pro ipso rege ejusmodi ad Deum obtulit piæ preces. « Catholicam atque clementissimam, semperque inclutam dominum Carolum regem per intercessionem beatæ et gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere, et beati Petri primi pastoris Ecclesiæ, omniumque sanctorum, verum etiam suffragantibus precibus vestris, omnipotens et S. Trinitas sua eum gratia circumcingat, suæque dextera semper protegat et defendat, ut faciat semper quæ illi sunt placita, quatenus cœlestibus fretus armis inimicos nominis Christi, auxilio fultus de cœlo, ad terram prosternat; barbaras etiam nationes infinitas Deus omnipotens ditioni ejus potentiam subdat, ut ex hac occasione ad agnitionem perveniant veritatis,

et agnoscant verum et vivum Deum creatorem suum, » etc.

Recepto autem atque perlecto a Paulino oblato nomine episcoporum libello ab ipsa sancta synodo condemnata est hæresis, et adversus eam et ab Elipando episcopo Toletano missum perfidiam libellum scripta fuit synodalis epistola ad Hispaniæ episcopos, qua Patres confutaverunt singulas ab hæreticis assertas pro errore defendendo sententias. Exstat ipsa integra habens in fine admonitionem ad eosdem, ut, abdicato errore, sanam sequantur Ecclesiæ sanctæ doctrinam. Sed et ipse Carolus Magnus, quod privatas ab Elipando, ut diximus, pro errore defendendo litteras accepisset, ad eundem et alios Hispaniæ episcopos scripsit epistolam tantæ principis dignam, qui pietate et doctrina præstaret, eandemque una cum litteris pontificiis, libelloque a Paulino conscripto, et synodali epistola (a) ad eos misit, qua omnibus suaderet ut ab errore Elipandi desisterent.

XV. *De rebus gestis in Francof. conc. adversus Nicænam synodum secundam.* — Quoniam autem est nonnullorum assertio, in synodo Francofordiensi damnatum esse Nicænam concilium secundum, idemque dictum, septimam synodum œcumenicam, verum ne id sit, et si aliquid attulerit præjudicium veritati, et dicta Nicæna synodus ex iis aliquid acceperit detrimentum, sollicitius investigandum remanet, et accuratius disquirendum, quod res sit gravissima maxime momenti. Scimus ex orthodoxis complures, cum objicerentur ista a novatoribus quam audacissime, nimirum in Francofordiensi concilio damnatum esse septimam synodum, eo confugisse, ut assererent non esse damnatam ibi eam septimam synodum, quam orthodoxi Nicæne in Bithynia congregarunt, sed eam quam iconoclastæ Constantinopoli sub Constantino Copronymo collegerunt, eandemque pariter septimam synodum œcumenicam appellarunt. Favebat huic orthodoxorum responsioni, quod veteres qui asseruerunt, damnatam in Francofordiensi concilio septimam œcumenicam synodum, eam non Nicænam, sed Constantinopolitanam nominaverunt, quam fuisse constat hæreticorum.

XVI. *Damnata Nicæna synodus secunda in concil. Francof.* — Hæc quidem cum jure dici possent, nisi alia addita essent, evicta penitus causa frisset: verum cum constet eam ab illis assertam damnatam fuisse septimam synodum, quæ pro cultu sanctorum imaginum statuta fuit: utique ad Nicænam, non ad Constantinopolitanam, eandem septimam damnatam synodum esse referendam, licet sit ab illis erratum in nomine: æquus arbiter judicabit; nec nos tale iudicium subterfugimus: gaudet enim innocentia veritate, nec indiget ficis foliis quibus pudenda, quæ nulla sentit, contegere debeat. Tantum abest igitur ut negemus Nicænam secundam synodum, eandemque septimam œcumenicam dictam, damnatam dici in Francofordiensi concilio, ut etiam ageamus numerum testium id profitentium, et quidem haud dubiæ fidei, vel rejiciendæ auctoritatis. Sic igitur justæ causæ confisi, id sponte ac liberatiter concedimus adversariis, quod ab aliis penitus negatum sciunt; ut nos non nisi cupidos esse veritatis intelligant, remque agere sine furo et fallacis more majorum nostrorum sanctorum Patrum, ut quæ sint vera firmemus, et quæ falsa a quovis sint dicta negemus.

Tanti ponderis aggredientes nos questionem, in ipso ejus exordio (ne qua ambiguitate verborum currens veritas quasi compedibus teneatur) in sententiarum diversarum divio constituti, quo quis gradiatur aperientes, illud in primis asserimus: longe inter se esse ista diversa, vel dicere esse damnatam aliquid in concilio, vel damnatum per concilium, ut primum actum habeat imperfectum, secundum de-

(a) Hæc beati Caroli epistolam require supra, col. 897, epist. 5.

ceat consummatum. Cum enim aliquid in concilio agitur a male sentientibus, nec accedit consensus eorum quorum est statuta firmare, quo si careat, omne quod decretum est nullius est ponderis et penitus evanescit: tunc id statutum tantum dici potest in concilio, nec alicujus roboris esse, deficientibus necessario requisitis. Sed tunc per concilium, cum omnia ad actus perfectionem concurrerint, remque esse perfectam liquet. Sic igitur, quod ad rem de qua agimus spectat: Sic asserimus cum antiquis auctoribus, damnatam in Francofordiensi concilio Nicænam secundam synodum, ut deliciente consensu eorum quorum erat synodum comprobare, negemus omnino per Francofordiense concilium Nicænam secundam synodum esse damnatam; cum haud dubium, quæcumque ab illis facta fuissent, irrita penitus atque cassa reddita essent; ut non mireris, si quæ sunt ab eis tunc acta conscripta nusquam appareant, ut potè quod abolita, perpetuoque fuerint sepulta silentio, quæ non probarent legati apostolicæ sedis, nec qui eos miserat Adrianus Rom. pontifex confirmasset.

XVII. *Nicæna synodus non est damnata per Francof. conc. Carolus secutus sententiam Rom. pont.* — Sane quidem contradixisse legatos apostolicæ sedis iis quæ adversus Nicænam secundam synodum ibi decreta fuissent, nec ipsi quidem novatores adversantes negant (*Magdeburg. Cent.* III, c. 9, col. 639). Sed et ab Adriano papa non solum non assensum, sed magnopere contradictum, ejus quæ exstat confutatio et redargutio adversariorum ad Carolum Magnum conscripta palam ostendit. Quia et cum Adriano alios episcopos paria sensisse, Hincmarus affirmat (*Hincm. episc. Rhem. contra Laudun. episc.*, c. 20). Unde et ejusdem Caroli factum esse præcepto existimandum est, ut, explosis atque rejectis iis quæ contra Nicænam synodum gesta fuissent, ipsa tantum acta quæ contra Elipandum atque Felicem omnium consensu firmata fuissent, ejusdem synodi integri remanerent; quod probe sciret ipse Carolus, quod proficiter, nulla conciliorum decreta subsistere, quibus Romani pontifices contradicerent, quod et tum Latinorum tum Græcorum auctoritate sæpe superius apertissima luce declaratum constat: ut nec ipse quidem (quisquis ille fuerit, qui adversus Nicænam secundam synodum commentarium scripsit, qui fertur nomine Caroli) id negare audeat; imo et firmissime asserat atque confirmet esse sententiam ejusdem Francofordiensi concilii, asserentis iudicium ultimum controversiarum esse solius Romani pontificis; quo argumento rejicit septimam synodum, ut quæ (quod turpiter mentiretur) non fuerit a Romano pontifice confirmata.

Sic igitur caruit his actis synodus Francofordiensis; quæ cum nullum acceperit a sede apostolica robur, sed ab ea penitus confutata atque damnata, fuerint etiam ejusdem Caroli principis maxime pii auctoritate rejecta, penitusque deleta. Quod affirmare ea saltem ratione necesse est, cum videlicet certum sit ipsum Carolum nequaquam contra Adrianum pontificem contentiosum funem trahere perseverasse, ut se ab ejus communicatione divideret: nam et exploratissimum est eum non desisse aliquando a communicatione et amicitia ejusdem pontificis: quem non tantum viventem coluit, sed etiam mortuum celebravit, atque immenso honore fuerit prosecutus, ut ostendit inferius quæ suo loco dicturi sumus. Sicque, ut diximus, affirmare necesse est, ipsum eidem pontifici in iis penitus acquiescisse, atque ex ejus sententia male sancita damnasse.

XVIII. *Rom. Ecclesiam consuluit semper Carolus.* — Certe quidem nonnisi ad ipsam sedem apostolicam in ecclesiasticis controversiis ipsum Carolum recurrere consuevisse, ab eaque responsa accipere sollicitè procurasse, atque ex ipsorum præscripto perficere omnia laborasse, ipsamet acta Francofordiensi concilii docent in ejusdem Caroli ad Elipandum epi-

stola nuper reddita, ex qua hic illa de his est tibi repetenda sententia, qua ait: « Ad beatissimum apostolicæ sedis pontificem de hac nova inventionè, nostræ devotionis ter quaterque direximus missos, scire cupientes quæ sancta Romana Ecclesiæ, apostolicis edocta traditionibus, de hac respondere voluisset inquisitione. » Et inferius de acceptis ab illa responsis sollicitius custoditis, subjicit ista: « Apostolicæ sedi, et antiquis ab initio nascentis Ecclesiæ et catholicis traditionibus tota mentis intentione, tota cordis alacritate conjungor. » Hæc ipse, tanto quidem principe digna ex ipso concilio scripta, quibus adeo perspicue ex ipsius verbis significatis, reliqua cur acta illa non exstant, intelligas, vindicesque a calumnia principem, quem novatores Nicænae secundæ synodi destructorem clamant: quem ab apostolicæ sedis sententia per Adrianum declarata vel latum unguem affluendo recessisse, nemo jure poterit affirmare; cum præsertim ipse Adrianus testatus sit epistola ad eum scripta (*Epist. ad Carolum Magnum de imagin.*), quod ea de imaginibus secundum antiquas Patrum traditiones, sub Gregorio secundo pontifice in Romano concilio fuerint constituta, et postea iterum alio itidem Romano concilio sub Stephano papa præsentibus episcopis e Francia missis firmius confirmata.

XIX. *Caroli non esse librum ad Adrianum missum contra septimam synodum.* — Quod autem calumnia ista contra Carolum conflata a novatoribus sit ex libro illo contra Nicænum concilium scripto et ad Adrianum pontificem missio, quem esse ejusdem Caroli, qui illi præfatur, incertus auctor affirmat, nec non ex synodali epistola Parisiensis concilii sub Ludovico in eadem causa habiti: id ne verum sit, remanet accuratissime disquirendum. Erroris autem inde emanasse videtur occasio, quod cum ejus confutatio ad Carolum sit ab Adriano papa conscripta, ipsum scriptionis illius fuisse auctorem leviter existimavit, cum ad eum quis soleat rescribere litteras a quo scriptas acceperit. At non negandum de his scripsisse litteras Carolum ad Adrianum, quibus tamen alias non suas alligavit, fascem scilicet contradictionum illarum: quas tamen ipsius Caroli non fuisse, sed aliorum auctorum, licet missæ ab illo essent, ex eadem ipsius Adriani reddita ad Carolum responsione, si quis accurate perscipiat, facile intelligere poterit, vel illa una saltem ratione, quod cum sæpe Adrianus acerrime invehatur in adversarios, Carolum ipsum perstringit nunquam, nec leviter saltem de ipso queritur.

XX. *Non Carolus auctor scriptorum in conc. Nic.* — Verum nec libri illius aliquem certum fuisse demonstrat auctorem, sed plures fuisse, qui adversus Nicænum concilium contradictionis stylum exaceruerunt, nam audi ipsum: « Addendum est, inquit, ad incredulorum satisfactionem et directionem Francicam. » Et paulo post: « O insaniam directionum contra fidem et religionem Christianam, ut asserant non colere aut venerari imagines, in quibus figuræ sunt Salvatoris, ejus Genitricis, vel sanctorum, quorum virtute subsistit orbis, atque potitur humanum genus salute! » Et post pauca: « Absit talium nefariæ temeritatis credere amentia: Patrum priscae sequamur traditiones, et ab eorum doctrina nulla declinemus ratione. » Hæc et alia his similia sæpe. Vides igitur non in Carolum, ut auctorem libri illius spicula dirigi, sed plane in multos, qui per Carolum ipsum ea ad Adrianum mitti curassent. Sicuti et cum post nonnulla idem de illis Adrianus subjicit ista: « In hoc capitulo qui hæc scripserunt, inerinisti moluntur, et contradicere veritati nituntur, » etc. Sed et omnibus intuentibus liquet ex ipso contextu rerum, quod non unus auctor in eo volumine a principio usque ad finem absque rerum ordinè pergit impugnare Nicænam synodum, sed quæ ex adversariis quisque impugnandum suscepit (cum fuerint plures) in unum congesta ea-

demque in uno simul fasciculo alligata, data Carolo fuerint, et ab ipso missa ad Adrianum.

Has autem ipsorum contradictiones cum capitulorum serie distinctæ essent, Capitulare, librum illum idem nominat Adrianus, quod multa adversus Nicænum concilium capitula contineret; quæ quidem scripta in eodem Francofordiensi concilio, et acta continere ejusdem concilii Francofordiensis, idem qui supra Hincmarus asserit, ejusdem ferme temporis scriptor, ut de his non sit dubitandum. Qui enim ea prurigne laborarunt, ut quæ statuta essent in dicto Nicæno concilio dissolverent, ea seorsum singuli eorum adversus idem concilium conscribere, quæ ab illis singulis contradictoribus oblata fuerunt ipsi Francofordiensi concilio. Ex his autem esse permotos episcopos, ut damnarent Nicænum concilium, ex eo liquet quod ex falsis ipsorum assertionibus ipsi pariter affirmarunt, idcirco damnandum esse Nicænum concilium, quod cultum patriæ uni Deo debitum tribuendum esse statuerit imaginibus. Quod plane falsissimum esse paulo inferius dicturi sumus.

XXI. *Liber non unus auctoris, sed plurium, missus a Carolo ad Adrianum papam.*— Ubi vero sensisset Carolus impugnari ab illis Nicænam synodum, defendi vero a legalis apostolicæ sedis, tunc illud more suo, salubre consilium inquit, ut collectas in unum propositas contradictiones illorum, easdem per legatum ad hoc opus ab eo delectum Angilbertum abbatem S. Ricarii mitteret Romam ad Adrianum pontificem. Quod cum plures testentur, proficitur idipsum Adrianus in epistola ad Carolum missa, in cujus ferme exordio ista leguntur: « Præterea directam a vestra elementissima præcelsa regali potentia suscepimus fidem familiarem vestrum, videlicet Engelbertum [Angilbertum] abbatem, et ministrum capellæ, qui pene ab ipsis infantie rudimentis in palatio vestro nutritus est, et in omnibus consiliis vestris receptus, ut ideo sicut a vobis in omni familiaritate recipitur, ita et a nobis recipetur et concedenter honoraretur.

« Unde pro nimio amore, quem erga vestram mellifluam gerimus regalem excellentiam, sicut misisti cum nimio amore dulcedinis eximitæ eum recipientes, prout voluit, et qualiter voluit cum magna familiaritate nobis enarrantem aure placabili, et mente benigna eum suscepimus, et quasi vestra corporali excellentia nobis narrante, ei patentius credidimus consilium ad profectum sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ, et vestre a Deo protectæ regali potentie exaltationem. Inter quæ edidit nobis capitulare adversus synodum, quæ pro sacrarum imaginum erectione in Nicæa acta est. Unde pro vestra melliflua regali dilectione per unumquodque capitulum responsum reddidimus, non quemlibet (absit) hominem defendentes, sed ostantam traditionem sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ tenentes prædecessorum nostrorum sanctorum pontificum sequimur doctrinam, rectæ fidei traditionem modis omnibus vindicantes. » Hæc de misso adversariorum capitulari per Angilbertum præfatus est ad Carolum Adrianus. Cujus quidem operis cum plures fuerint auctores, Caroli Magni ultimum duntaxat esse capitulum, movet idem pontifex Adrianus, quod et testatur, ad illud in fine respondens; nos vero reddemus ipsum inferius.

XXII. *Quid in synodo de imaginibus.*— Cæterum liquet pariter ejusdem qui supra Hincmari auctoritate, in eodem Francofordiensi concilio, duo esse concilia condemnata, Constantinopolitanum hæreticorum, quo imagines constringi juberentur, et Nicænum secundum quod eas coli præciperetur: quod etiam ex capitulari illo libro ad Adrianum per Carolum misso intelligi potest; fuisseque eam sententiam episcoporum, secundum quod aiebant, peperam intellectam sententiam S. Gregorii pape in epistola ad Serenum, ut imagines non confringerentur, sed esse sicerentur, ita tamen ut non coalerentur.

Quod igitur ex dicto capitulari volumine haud ac-

curate perspectis iis quæ in eo essent consuta mendacia, conclamata fuerit in eodem Francofordiensi concilio damnatio septimæ synodi ejusdemque Nicæne secundæ; quodque idem liber adversarius ubique vulgatus, et absque veritatis discussione receptus a compluribus fuerit; synodoque absoluta, æque putaverint in eo tractata retractione minime indiguisse: ex his accidit ut nonnulli absque aliqua hæsitatione conscripserint, in eodem Francofordiensi concilio damnatam fuisse Nicænam synodum. Posteriores vero nonnulli id ex ejus actis, nempe dicto capitulari volumine, sive ex actis Parisiensis concilii, falsa ipsorum assertione decepti, putantes esse vera quæ in eis falso reperirentur asserta: absque ulla dubitatione id ipsum asseruerunt, nempe condemnationem Nicæne synodi in Francofordiensi concilio.

XXIII. *Auctores qui asseruerunt damnatum Nicænum concil. in synodo Francoford.*— Sed jam ipsos singulos audiamus antiquiores auctores qui asserunt damnatum esse ipsum Nicænum concilium secundum, septimam synodum œcumenicam dictam, per Francofordiense concilium, eorumque singula verba reddamus, quo in tanta controversia ipsa veritas apertius elucescat, quæ adversantium densa caligine, ne appareat, obscuratur. Vetusissimum omnium chronicon hac ætate conscriptum sub Ludovico imperi, Caroli filio in primis hæc habet, ubi agit de eodem Francofordiensi concilio hoc anno habito, deque damnata in eo, ut ait, hæresi Felicianæ: « Synodus, inquit, etiam quæ ante paucos annos Constantino poli sub Irene et Constantino filio ejus congregata, et ab ipsis non solum septima, verum etiam universalis erat appellata: ut nec septima nec universalis haberetur dicereturque, quasi supervacua omnino ab omnibus abdicata est. » Hæc ibi. Eadem totidem verbis apud Aimoinum descripta leguntur. Chronicon itidem eodem tempore scriptum, a Pithæo nuper editum, hæc eodem anno de iisdem habet: « Pseudo-synodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita, ab episcopis damnatur, in eodem videlicet Francofordiensi concilio; et Ado Viennensis episcopus, qui scripsit sub Carolo nepote hujus Caroli Magni, eadem verbis iisdem; idem Regino, sed et alii complures longe nobiliores auctores, quos inferius recensebimus. Verum de ipsis primis auctoribus, episcopis, inquam, qui interfuerunt eidem Francofordiensi concilio, primum pervestigandum est: quomodo ex adversantium scriptis, capitulari scilicet libro illo inducti sint, ut Nicænam synodum condemnarent.

XXIV. Certum quidem et exploratum omnino habetur, eos ipsos episcopos ab iisdem adversariis dolo malo deceptos esse, atque per imposturam et falsitatem cuncta esse transacta, ut locum nullum veritas inveniret. Hæc nisi tu ipse, lector, manu tetigeris, nolim credas. Non enim a longe petitis testimonio- bus utimur, sed ex ipsorum scriptis, ut nulla possit tergiversatione veritas falli. Quæ in re sicut Patres illos qui synodo interfuerunt dolo caruisse facile dixerim, ita eorum insipientiam non excuso. Quomodo inconsultis legitimis synodalibus actis, de re tanta, adversantium præsertim legatis apostolicæ sedis, adversariis credere maluerunt? Et quonam pacto, eos quidem potuisse fallere, vel falli (quod humanum est) non putantes, omnem illis adhibere fidem in omnibus in re tanta minime detractarint? Hæc mihi diu cogitanti, et plane fateor obtupescenti, illud occurrit, his temporibus res Græcorum Francis pessime oluisse, ex eo quod Constantinus imp. Irene matris suæ impulsu recusavit pollicitas nuptias diu expectatas filie Caroli Magni, ob idque quamlibet oblatam occasionem arripuisse rebus ab eo gestis, pietatem licet præferentibus, detrahendi pariter et insultandi; atque adeo ipsam Nicænam synodum, ipsorum opera collectam et absolutam non sine stomacho audivisse: homines sumus, et quæ diu in hac vita degimus, hisce interdum privatis pulsari affectibus inviti cogimur. Mitior sit ista reprehensio, et

tolerabilior redargutio, quam eos omnes falsitatis arguere et imposturæ, dum illis acq̄uievit qui his malis artibus in eandem Nicænam synodum irrupere, in quos omnis culpa vertatur.

XXV. *Adversarii septimæ synodi fraudibus agunt.* — Etenim adversarii illi concinnatores mendaciorum, et fraudum architecti, dolis atque fallaciis circumvenerunt eosdem ipsos episcopos qui venerunt ad synodum, atque specie quidem pietatis ad condemnationem Nicænae synodi permoverunt, mentientes in primis (ut apparet ex libro illo Capitulari dicto ad Carolum Magnum misso) Nicænam synodum minime confirmatam esse a Romano pontifice, sine quo (ut idem ibi auctor ait) concilium subsistere minime possit, quod omnis de fide controversia ad Romanum pontificem spectet. Sed et quod plane nefandum est, addiderunt eandem synodum promulgasse manifestissimam impietatem, eo quod ex ea hæresis firmaretur, qua, ut aiunt, assereretur imagines eodem honore et cultu quo Deum, esse a fidelibus venerandas: hæc enim in præfatione ejusdem libri capitularis ad Adrianum missi leguntur, cum agitur de rebus gestis in Francofordiensi concilio: « Allata est (inquiunt) in medium quæstio de nova Græcorum synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerant, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus sanctorum, ita ut deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderet, anathema judicaretur. Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem et servitium eis impendere renuentes, contempserunt, atque consentientes condemnarunt. Citantur insuper in ipso capitulari acta ejusdem Nicæni concilii quibus falso assereretur Constantinum episcopum Cypri in eodem concilio Nicæno anathema dixisse iis qui non adorant imagines ea adoratione qua sanctissima Trinitas adoratur: quæ ad rem ipsam exploratius cognoscendam, hic volumus descripsisse: sic enim se habent:

XXVI. « Quod iufauiste et præcipitanter sive insipienter Constantinus Constantiæ Cypri episcopus dixit: Suscipio et amplector honorabiliter sanctas et venerandas imagines: adorationem autem quæ fit secundum latriam, id est, Dei culturam, tantummodo substantiali et vivificæ Trinitati conservo; et qui sic non sentiunt, neque glorificant, a sancta catholica et apostolica Ecclesia segrago, et anathemati submitto, et parti eorum qui abnegaverunt incarnatam et salvabilem dispensationem Christi veri Dei nostri emitto (*Conc. Nic. II, act. 3*). » Hæc adversarii tanquam ex Nicæna synodo. Quos Adrianus jure redarguit, nimirum neque Constantinum, neque alios tunc cum eo ad Ecclesiam catholicam revertentes aliter se credere esse professos quam quæ ab eadem Nicæna synodo sunt statuta; nimirum sic imagines sacras venerandas esse, ut tamen latriæ cultus illis nullo modo daretur, qui soli Deo deberetur impendi.

Ita quidem, et non aliter, se habere Constantini episcopi Constantiæ Cypri assertionem, ipsa Nicæna acta quæ adhuc exstant integra docent his verbis: « Constantinus episcopus Constantiæ in Cypro dixit: In nullis peccantes cum videam litteras quæ nunc lectæ sunt, et ab Orientalibus episcopis ad Tarasium sanctissimum ac beatissimum archiepiscopum et universalem patriarcham misse; item cum his eandem fidei confessionem cognoscam: ego indignus etiam assentior, et uno animo idem prædico. Suscipio enim et amplector venerandas imagines; adorationem autem quæ fit secundum *λατρεία*, hoc est Dei culturam, tantummodo supersubstantiali et vivificæ Trinitati conservo; qui vero aliter sentiunt, quique gloriosos sanctos non approbant, a catholica et apostolica Ecclesia separo, et anathemati subjicio, et ad eos relego qui incarnatam Christi Dei nostri œconomiam pertinaciter negant. » Hucusque sententia Constantini Constantiæ episcopi, secundum assertionem recitatarum superius litterarum Orien-

tium ad Tarasium patriarcham, quas citat, qua declaratur Deiparæ et sanctorum imagines, non ut Dei, sed (ut habent) Dei amicorum coli debere.

XXVII. Sed et ipsa synodus Nicæna eadem his omnibus consentientia habet in fidei catholicæ definitione, Patrum omnium subscriptione firmata, verbis istis: « Definimus cum omni cura et diligentia, venerandas et sanctas imagines ad modum et formam venerandæ et vivificantis crucis et coloribus et taxillis aut alia quavis materia commode paratas dedicandas, et in templis sanctis collocandas habendasque tum in sacris vasis et vestibus, tum in parietibus et tabulis, in ædibus, in viis publicis, maxime autem imaginem Domini et Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, deinde interemeratæ nostræ Deiparæ, venerandorum angelorum, et omnium deinde sanctorum virorum. Quo scilicet per hanc imaginum picturam inspectionem omnes qui contemplantur, ad prototyporum memoriam et recordationem et desiderium veniant, illisque salutationem et honorariam adorationem exhibeant, non tamen secundum fidem nostram, veram latriam, quæ sola divinæ naturæ competit » (*Nic. concil. II, act. 7*). Hæc sacrosancta Nicæna synodus ex vulgata editione, in hoc non dissimili ab editione Anastasii, ex qua eadem sunt superius recitata. Habes igitur detectam fraudem, proditam imposturam de textu falsato, et lectione vitiatâ, atque in contrarium penitus detorta sensum in synodo plena edita ad destructionem synodi œcumenicæ, a Patribus autem illis inconsulte nimis accepta absque aliqua facta inspectione legitimæ lectionis vel Græco inspecto textu, collationeque habita Codicum diversorum, ut in re tanti momenti perfici necesse erat.

XXVIII. *Alii adversarii septimæ synodi. Jonas Aurelianus adversarius septimæ synodi.* — Sed quod deterius videri potest et magis admirandum, quod non solum apud Patres illos qui eidem Francofordiensi interfuerunt synodo, tot tantaque mendacia fidem invenerunt; sed apud posteros, et quidem viros eruditione conspicuos, et magni in eo sæculo nominis, existimantes atque scriptis affirmantes, a nostris coli ex præscripto ejusdem Nicæni concilii sicut Deum venerandas imagines. Hi enim duas constituerunt classes in sacris imaginibus errantium; alteram eorum qui eas frangerent, exurerent vel quovis modo delerent: atque hac ex parte damnarunt septimam illam synodum Constantinopoli a Copronomo habitam; alteram vero eorum qui, ut putabant, ex Nicæni concilii decreto assererent debito cultu esse colendas imagines: in hanc classem rejicientes omnes Nicænae secundæ synodi professores, et Romanam quoque Ecclesiam inter eos annumerantes, quæ profiteri inveniretur eandem synodum esse auctoritate Romani pontificis celebratam et confirmatam, atque scriptis defensam, posterioribusque conciliis roboratam. Ut plane obstupescens adeo leviter ex ipsorum falsa illa assumptione, qua dicerent, a Nicæno concilio statutum, ut adoratione latriæ colerentur imagines, Orientem simul et Occidentem, quod reciperent illam synodum, una eorum sententia damnationis inclusos.

Sed quod tam patens error, tamque apertum mendacium possit haberi pro monstro, nec fidem fortasse inveniat pro tanta sui deformitate apud fidei aures: hic tibi ista dicentium catalogum texam, singulorum sententias verbatim referens. Fuerunt isti viri doctrina insigniores, qui sub Ludovico imp. Caroli Magni filio claruere, ut suo loco dicturi sumus, simulque alii qui in Parisiensi conventiculo tunc eadem ex causa collecto, in eundem errorem ab iisdem traducti sunt, ut septimam synodum dicerent docuisse coli debere ut Deum imagines: quam ob causam et magna temeritate atque protervia aliqui ex illis etiam invehentur in Romanum pontificem, qui ejusdem synodi ejusmodi decretum assereret atque probaret.

XXIX. Fuit ex eis unus et pars magna Jonas Aurelianensis episcopus, qui ea de causa tunc functus est legatione, ad Eugenum Romanum pontificem missus a Caroli Magni filii imperatoribus Ludovico atque Clothario, ut ejusdem Parisiensis conventiculi acta significarent. Hic enim dum adversus Claudium Taurinensem episcopum perfidum iconoclastam stylium exacuit, hæc de imaginum cultu, quæ ad propositum argumentum pertinent, in medium profert: « Illud quod imaginum adoratores tibi, ad suum errorem muniebam, respondi scripsisti, ita inquiens: Non putamus imaginum quam adoramus aliquid inesse divinam, sed tantummodo pro honore cujus effigies talis, eam veneratione adoramus; una autem reprehendimus ac detestamur; quia cum eorum scientiam non subterfugerit, imaginibus nihil esse divini, majore digni sunt invectione, eo quod debitum honorem divinitati impenderint infirmo et egeno simulacro. Quantumque hujus erroris sectatores ac defensores a vera exorbitent religione, non opus est per singula mea declarare narratione. Id ipsum etiam nonnulli Orientalium, qui eodem sceleratissimo mancipantur errori, se objurgantibus respondere solent. Tribuat Dominus sua gratuita pietate, ut tandem aliquando et isti et illi ab eadem eruantur superstitione, et apostolicis disciplinis salubriter instructi traditioni reverentur ecclesiasticæ. » (*Jon., de Cultu imag., lib. 1.*) Et paulo inferius ad Claudium, qui ejusmodi imaginum adoratores idololatrias appellabat, ista subjicit: « Illi qui nimio et indiscreto amore ob honorem sanctorum imaginibus supplicant, nescio an temere idololatriæ sint vocandi. Videntur sane potius ab hac superstitione, adhibito rationis moderamine revocandi, quam idololatra, cum utique sanctæ Trinitatis fidem veraciter credant et prædicent, nuncupant. Cætera vero in eadem assertionem tuam faciunt nobiscum, etc. » Hæc quidem Jonas, qui cum validissime pugnet adversus Claudium imaginum effractorem, æque exagitat et perstringit earundem cultores, illud asserens, imagines in ecclesiis conservandas, tum ad ornatum ipsarum ecclesiarum, tum et ad populi historicam instructionem: idque, ut ait, ex sententia sancti Gregorii papæ, scribentis ad Serenum Massiliensem episcopum. Sed cum idem ipse adversus eundem Claudium disserat toto illo quod reliquum est ejus operis, et imaginem sanctæ crucis adorantem esse confirmat, nitens in primis auctoritate ejusdem sancti Gregorii papæ et catholice Ecclesiæ traditione: totum quod ædificarat, destruit, vel potius erigit quod male destruxerat: nam si crucis imago est adoranda, cur non Christi imago pariter est colenda?

XXX. *Walfridus et alii ejus æquales adversarii septimæ synodo.* *Hincmarus adversarius septimæ synodo.* — Ejusdem plane sententiæ fuisse reperitur Walfridus Strabo, ejusdem sæculi auctor, qui duas pariter classes in his errantium constituens, ait: « Nunc jam de imaginibus et picturis, quibus decus ecclesiarum augetur, dicenda sunt aliqua; quia et earum varietas nec quolam cultu immoderato colenda est, ut quibusdam stultis videtur; nec iterum speciositas ista est quodam despectu calcanda, ut quidam vanitatis assertores existimant. » Et inferius: « Notandum vero quod sicut quidam easdem imagines ultra quam satis est venerantur, ita alii dum volunt cautiores in religione videri, illas ut quasdam idololatriæ species respiciant, etc. » (*Walfr., de Reb. eccles., cap. 8.*) Citans autem concilia adversus destructores imaginum habita, reticens vero illa quæ pro imaginum cultu fuerunt antea celebrata, jam plane cujus ipse farina fuerit, liquido est aspicere, dum et illam tantum honorem docet sacris imaginibus tribuendum, si non deiciantur et conculcentur; nam subdit: « Non sunt omnimodis honesti et moderati imaginum honores abjiciendi: si enim ideo quia novimus non adorandas nec colendas iconas, conculcandæ sunt et delendæ pi-

cturæ, quasi non necessariæ vel nocivæ, ergo, etc.; docens eas conservandas tantum ad ornatum et ad instructionem populi historicæ veritatis.

Ejusdem fuit classis Amalarius, Altigarius sive Etheagarus, Threophilus, et Adegarius, ut ex dicto Parisiensi concilio sub Ludovico imper. apparet, una cum aliis qui eidem synodo interfuerunt. Inter hos est annumerantur Hincmarus Rhemensis episcopus, dum hæc ait: « Septimana autem apud Græcos vocata universalis pseudosynodus de imaginibus, quas quidam confringentes, quidam autem adorandas dicebant: neutra vero pars intellectu sano definiens sine auctoritate apostolicæ sedis, non longe ante nostra tempora Nicææ est a quampulurimis episcopis habita et Romam missa, quam etiam papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Caroli Magni imperatoris, jussione apostolicæ sedis, generalis synodus in Francia, Francofordiæ scilicet, convocante præfato imperatore, celebrata, et secundum scripturarum tramitem, traditionemque majorum, ipsa Græcorum pseudosynodus destructa et penitus abdicata. De ejus destructione non modicum volumen, quod in palatio adolescentulus legi, ab eodem imperatore Romam est per quemdam episcopum missum. » Et paulo post de titulo universalis synodi ista subnectit: « Auctoritate itaque hujus synodi, Francofordiæ videlicet, nonnihil repressa est imaginum veneratio: sed tamen Adrianus et alii pontifices in sua opinione perseverarunt, et mortuo Carolo, suarum pupparum cultum vehementius promoverunt, adeo ut Ludovicus Caroli filius libro longe acriori insectatus sit imaginum cultum quam Carolus. » (*Hincm. contra... episc., cap. 20.*) Hæc ipse, et certe nimis inconsulte, atque adeo temere; si enim ipsa legitima acta Nicænæ Synodi, quam adeo impugnat, inspexisset, stylium a tanta insultatione continuisset, et magis sobrie rem egisset.

XXXI. *Anastasius suggillat Francos septimam synodum non recipientes.* — De his quidem intelligit, hosque omnes suggillat Anastasius Bibliothecarius in prælatione quam præmisit septimæ synodo a se in Latinum translata, dum ait, scribens ad Joannem octavum Romanum pontificem: « Quæ enim super venerabilem imaginum adorationem præsens synodus docet, Nicæna scilicet, hæc et apostolica sedes vestra, sicut nonnulla conscripta innuunt, antiquitas tenuit, et universalis Ecclesia semper venerata est, et hactenus veneratur, quibusdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus, utique nondum est harum utilitas revelata: aiant namque quod non sit quodlibet opus manuum hominum adorandum; quæ non sit codex Evangeliorum opus manuum hominum, quem quotidie osculantes adorant, venerabilior canis, quem non esse opus manuum hominum, præcui dubio non negabant. Similiter et forma sanctæ crucis, quam se adorare omnes ubique Christiani fatentur, in quo videlicet considerare libet, quia si quamlibet crucem auream aut argenteam aut ligneam adoramus, quæ utique non eadem est ipsa crux in qua salus nostra parata est, sed figura et imago ejus: quare non adoremus figuram et imaginem ejus qui eandem salutem operatus est in medio terræ? Venerabilior namque est qui salutem operatus; ac per hoc magis est adoratione digna imago Christi salutem operantis, quam imago crucis salutem tantummodo bajulantis. » Hæc Anastasius adversus Nicænæ synodi adversarios. Ex quo illud pariter accepisti (quod observare debes, ne decipiaris) non universalem Gallicanam Ecclesiam eo fuisse errore implicitam, sed (quod idem ait Anastasius) quosdam dumtaxat Gallorum fuisse ejus perversee sententiæ sectatores, suggillans eos quos superius nominavimus.

XXXII. *De Adriani sententia quid guerrieri adversarii.* *Calumniam patens in Adrianum.* — Quoniam vero iidem ipsi qui Nicænæ synodo adversabantur, Adrianum quoque Romanum pontificem præstringebant, quem eandem comprobasse scienti-

hic etiam de his agendum erit; et coacervata in eam ruendacia confutanda. Post multos enim annos ab obitu ejusdem Adriani pontificis, qui sub Ludovico Pio ejus filio convenere in conventiculum illud Parisiense, eodem falso prætextu, quod idem Romanus pontifex Nicænam synodum comprobasset, quæ imagines veluti Deum (ut mentiebatur) venerandas esse sanxisset: adversus eum stylum exeruere, atque calumniose agentes non sunt veriti dicere eundem Adrianum palinodiam recantasse, atque tandem eadem cum ipsis sensisse.

De his acturi te cupimus, lector, intentam, cum de re magui momenti sit sermo. Agamus hic igitur de eodem conventiculo Parisiensi, in his tantum quæ spectant ad Adrianum: de reliquis autem prolixior erit disceptatio suo loco et tempore opportuno. Adversarii igitur, qui illic convenerunt, in epistola synodali ad Ludovicum atque Lotharium imperatores, post multa adversus Adriani Apologiam pro Nicæno posteriori concilio scriptam, hæc habent: « Sed licet in ipsis objectionibus aliquando absurda, aliquando inconvenientia, aliquando etiam reprehensione digna testimonia defensionis gratia proferre visus sit, in fine tamen ejus Apologiæ sic se sentire, et tenere, et prædicare, ac præcipere de his quæ agebantur professus est, sicut a beato papa Gregorio institutum esse constabat. Quibus verbis liquido colligitur quod non tantum scienter quantum ignoranter eodem facto a recto tramite deviaverit. Nisi enim in conclusione objectionum suarum retinaculis veritatis, beati scilicet Gregorii institutis astrictus iter devium præcavisset, in superstitionis præcipitum omnino labi potuisset. » Hæc ipsi de Adriano.

Sed quam ista mendacissima sint, tu ipse lector (quisquis es, nec hæreticum quidem excipio), cum legeris quæ Adrianus habet in fine dictæ epistolæ apologeticæ, satis intelliges: sumus enim ea proxime reditur.

XXXIII. *Adversantes sept. synodo male utuntur auctoritate S. Gregorii. Ex Gregorio probatur cultus SS. imaginum.* — Sed primum, quæ priores adversarii in Capitulari libro misso Romano a Carolo ad Adrianum, in ipsum ex eodem S. Gregorio objecerant adversus ipsam septimam synodum videamus, simulque et quomodo eosdem ipsos Adrianus confutet attendamus, ut facilius sit responsio ad ea quæ alii quos diximus post obitum objecerunt ex dicta synodo Parisiensi: ipsi enim eo prætextu potissimum aggressi sunt impugnare Nicænam posteriorem synodum, quod dicerent eam esse contra doctrinam sanctissimi papæ Gregorii, cui se tanquam firmissimæ anchoræ imbarere profiterentur, a qua divelli se nullo modo posse jactarent. Exstat enim ibi ejusmodi eorundem adversariorum ad Adrianum scripta reprehensio verbis istis: « Quod contra beati Gregorii instituta sit, imagines adorare, seu frangere: et quia Vetus et Novum Testamentum, et pene omnes præcipui doctores Ecclesiæ consentiant beato Gregorio in non adorandis imaginibus; nec ut aliquid præterea adorare debeamus, in multis locis confirmat S. Gregorius papa. » Hæc adversarii.

His autem adversatus Adrianus ita respondet: « Nequaquam sacras contempsit imagines aliquando, sanctus Gregorius scilicet, sed magis constantissime observavit, et eorum veneratus est figuras. » Et inferius de earum veneratione probat ex verbis ipsius Gregorii in epistola ad Januarium Calaritanum, cum agit de imagine Dei genitricis et cruce illatis in Judæorum synagogam, et ut inde auferantur, admonet, ista ait: « His hortamur affatibus, ut sublata inde eam ea quæ dignum est veneratione, imagine atque cruce, debeatis quod violenter ablatam est reformare, » etc. Quomodo igitur quis negare poterit in Gregorio venerationem imaginum, cum veneratione eos jubet et synagoga tolli, et in locum pristinum reportari?

XXXIV. *Quod S. Gregorius cultor et adorator SS. imaginum fuerit.* — Sed præter hæc omnia rursus adorationem ipsam sacrarum imaginum docuisse S. Gregorium idem Adrianus inferius post alias ad objecta defensiones sic docet: « Et ne aliquis propter adorationem quæ a prædecessoribus nostris sanctissimis præsalibus promulgata est, oblatrare præsumat, sciat ipsos talem adorationem docuisse, qualem prædecessor noster sanctus Gregorius egregius doctor et papa epistola sua, quam in præfato concilio domni Stephani papæ Herulphus episcopus provincie Galliarum civitatis protulit, ubi inter cætera Secundinum servum Dei inclusum Gallicæ docuit, dicens: Scimus quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut pro Deo aut quasi Deum colas, sed ob re-adorationem Filii Dei, ut in ejus amore recalescas ejus te imaginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur, etc. » (Greg., lib. vii, ep. 53, indict. 2.) Hæc ibi ipse. Sed ponenda hic illa quæ idem habet in fine cum pluribus disserit de sententia S. Gregorii circa cultum sanctarum imaginum, ut ex his appareat tantum abesse ut per Gregorii sententiam Adrianus resiliat a decretis Nicæni concilii, ut per eundem S. Gregorium eadem firmare studuerit.

Sed ad confutandas penitus adversariorum calumnias, in quæ sensum dicta a S. Gregorio Adrianus acceperit, et quidem Carolus, quidve de eodem cultu SS. imaginum ipse idem senserit Adrianus, non aliunde certius quam ex eorum scriptis id accipere possumus; in ultimo enim capitulari libri ab eodem Carolo ad Adrianum missi capitulo ista leguntur:

XXXV. *Quæ sententia Caroli de sacris imaginibus. Adrianus S. Gregorii sententias expendit.* — « Ultimum capitulum est: ut sciat dominus apostolicus et Pater noster et cuncta simul Romanorum Ecclesia, ut secundum quod continet in epistola beatissimi Gregorii, quam ad Serenum Massiliensem episcopum direxit. Permittimus imagines sanctorum, quicunque eas formare voluerint tam in ecclesia quamque extra ecclesiam, propter amorem Dei et sanctorum ejus: adorare vero eas nequaquam cogimus, qui non habent. Frangere vel destruere eas si quis voluerit, non permittimus. Et quia sensum sanctissimi Gregorii sequi in hac epistola, universalem catholicam Ecclesiam Deo placitam, indubitanter libere profitemur. » Hactenus ultimum ejus libelli capitulum, quod unum esse Caroli Magni, reliqua vero adversariorum, testificatione ejusdem pontificis Adriani apparet, ubi ait mox subdens

« Hoc sacrum et venerandum capitulum multum distat a totis supra dictis capitulis. Et idcirco eum agnovimus vestra a Deo servata orthodoxæque regalis excellentiæ esse proprium in eo ubi rectæ fidei plena, penitus confessa est, sensum sanctissimi Gregorii sequi: meminit vestra prærectissima regalis præexcelsa scientia, qualiter in ipsa S. Gregorii papæ epistola Sereno Massiliensi directa fertur, inter cætera contineri, ubi eundem episcopum increpans, inquit (Gregor. lib. ix, epist. 9): Aliud est enim picturas adorare, aliud per picturæ historiam quid est adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt: unde præcipue legentibus pro lectione pictura est: quod magno opere te sequi qui inter gentes habitas, attendi decuerat. » Et post pauca: « Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historiam non sine ratione vetustas admisit; » et intervallo: « Quia picturas imaginum, quæ ad aedificationem imperiti populi fuerant factæ, ut nescientes literas, ipsam historiam intendent, quid actum sit discerent. » Iterum post pauca: « Sed hoc sollicitis fraternitas tua admonet, ut ex vi-

sione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, et in adorationem solius omnipotentis S. Trinitatis humiliter prosternantur. Simili modo et de alia sua epistola Januario Calaritano episcopo directa pro sanctorum imaginum veneratione, breviter superius exaravimus.

XXXVI. Sed et de epistola Secundino servo Dei clauso in Gallias directâ similiter intimavimus ubi in ea ita fertur: « Imagines enim quas nobis tibi dirigendas per Dulcitiu diaconem tuum rogasti: valde nobis tua postulatio placuit, quia illum in corde tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut visio corporalis quotidiana te semper reddat exercitatum, ut dum picturam vides, ad illam animo ardescas, cujus tu imaginem videre desideras. » Et post pauca: « Scimus quia tu imaginem Salvatoris nostri ideo non petis, ut quasi Deum colas, sed ad recordationem Filii Dei, in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre desideras. Et nos quidem non quasi ante Divinitatem, ante ipsas prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur. Et dum nos ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam Filii Dei reducit, animum nostrum, aut de resurrectione Letificat, aut de passione demulcet. Ideoque direximus tibi surtarias duas, imagines Salvatoris, sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque apostolorum Petri et Pauli, per supra dictum filium nostrum diaconem, et unam crucem, et clavem pro benedictione, ut ab ipsa a maligno defensus permanes, cujus signo te esse munitum credis, » etc. His ex Gregorio recitatis, quæ ab adversariis in medium adduci solerent, mox idem Adrianus pontifex ista subdit:

XXXVII. *Adrianus ex S. Gregorii sententia docet et recipit cultum imaginum.* — « Et quoniam in his vestrum a Deo inspiratum regalem orthodoxum sensum [accepimus], memorandum est etiam et docendum qualiter sanctus Gregorius papa Sereno episcopo docuit de sacris imaginibus, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant: hoc est, eas lem sacras imagines aspicientes, in adoratione solius omnipotentis sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur. Eo ipso tenore Secundino servo Dei incluso inquit: Ideo enim petis, ut non quasi Deum colas, sed ad recordationem Filii Dei in ejus amore caleas, cujus imaginem te videre desideras: Et nos quidem non quasi ante Divinitatem ante ipsas prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum aut passum aut in throno sedentem recordamur. Sicut vero inuit Sereno episcopo, aspicientem sacras imagines in adorationem humiliter se prosterni, solius omnipotentis sanctæ Trinitatis, sic et Secundino incluso servo Dei docuit, non quasi Deum colere, sed ante easdem sacras imagines se prosternens, non quasi ante Divinitatem, ante ipsas prosterni, sed prosternente se, illum adorare, quem per imaginem aut natum, aut passum, aut in throno sedentem recordamur.

« Jam vero et nos eundem ipsum irreprehensibilem et orthodoxum sensum sancti Gregorii papæ sequentes et amplectentes, dudum Irenæ et Constantino imperatori pro sacris imaginibus prædicandis, et ipsarum erectione emisimus dicentes: Quia in universo mundo ubi Christianitas est, ipsæ sacræ imagines permanentes, ab omnibus fidelibus honorantur, ut per visibilem vultum ad invisibilem Divinitatis majestatem mens nostra rapiatur spirituali affectu pro contemplatione figuratæ imaginis secundum carnem, quam Filius Dei pro nostra salute suscipere dignatus est, eundem Redemptorem nostrum qui in cælis est adoramus, et in spiritu glorificantes collaudamus: quoniam, juxta quod scriptum est, Deus spiritus est, et ob hoc spiritualiter divinitatem ejus adoramus. Nam absit a nobis ut ipsas imagines (sicut quidam garriunt) deificemus, sed affectum et dilectionem nostram, quam in Dei amorem et

A sanctorum ejus habemus, omnimodo proferimus, et sicut divinæ Scripturæ libros ipsas imagines ob memoriam venerationis habemus, nostræ fidei puritatem observantes et reliqua. Quidquid namque de sanctis Patrum opusculis aliquid ibidem exaravimus testimonia, in eodem sensu atque tenore (ut in præsentibus diximus) cum prædecessore nostro S. Gregorio papa eundem sensum fidei tenentes, emisimus prædicantes.

XXXVIII. « Illi vero (ut nobis missi nostri, videlicet Petrus archiepiscopus sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ, Petrus religiosus presbyter et abbas venerabilis monasterii S. Sabæ viva voce dixerunt) statim nostras apostolicas amplectentes syllabas, concilium fieri jusserunt. Sed ab hæreticis seditione facta, in Siciliam insulam missi nostri, sine responso reversi sunt. Et denuo [Al., deum] post eos mittentes iterum Constantinopolim eos ascendi fecere, et sic synodum istam secundum nostram ordinationem fecerunt: et in pristino statu sacras et venerandas imagines erexerunt. Et sicut de imaginibus sancti Gregorii sensus et noster continebatur: ita et ipsi in eadem synodi definitione confessi sunt: his osculum et honorabilem salutationem reddidere, nequam (secundum fidem nostram) veram culturam, quæ decet solum divinæ naturæ.

« Insuper et pseudosyllogum illud, quod ab hæreticis factum est sub Constantino hæretico, in primis anathematizantes, cum eorum sequacibus atque complicitibus condemnaverunt. Et ad fidem orthodoxam sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ reversi, per libellos eorum fecerunt rectæ fidei confessionem. Et ideo ipsam suscepimus synodum: nam si eam minime recepissemus, et ad suum pristinum vomitum erroris fuisset reversi, quis pro tot millium animarum Christianorum interitu habuit reddere rationem ante terribile et tremendum divini Judicis examen, nisi nos solummodo? Si enim super unum peccatorem poenitentiam agentem gaudium factum est in cælis (Luc. xv), quanto magis de tot millibus Christianorum, qui sunt ab errore reversi, quis non gaudeat? et cum Psalmista canat: Accedite ad eum et illuminamini, et vultus vestri non erubescunt? et reliqua » (Psal. xxxiii).

XXXIX. *Quid actum ab Adriano cum imp. pro restitutione rerum ablatarum. Instat pro restitutione jurium et bonorum Rom. Eccles. Hæreticus arguitur qui monitus non restituit bona Ecclesie.* « Nos vero adhuc pro eadem synodo nullum responsum hactenus eidem imperatori reddidimus, metuentes ne ad eorum reverterentur errorem. Dudum quippe, quando eos pro sacris imaginibus erigendis adhortati sumus, simili modo et de diocesi tam archiepiscoporum quam etiam episcoporum sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ commonetes, quæsitivimus restitui eidem sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ quæ tunc cum patrimoniis nostris abstulerunt, quando sacras imagines deposuerunt: et nec D responsum quodlibet exinde dederunt.

« Et in hoc ostenditur, quia ex uno capitulo ab errore reversi sunt, et ex aliis duobus in eodem permanente errore. Si enim ubique Christianorum Ecclesiæ canonicæ intactas suas possident dioceses, quanto amplius sancta catholica et apostolica Romana Ecclesia, quæ est caput omnium Ecclesiarum, sua diocesi, videlicet archiepiscoporum et episcoporum, imo et patrimoniis pro luminarium concinnatione atque alimonis pauperum, irrefragabili jure et tenere et possidere omnibus modis debet?

« Unde si vestra annuerit a Deo protecta regalis excellentia, eundem adhortamur, impetu pro sacris imaginibus, et in pristinum statum erectione gratiam agentes. Sed de diocesi sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ tam archiepiscoporum quam episcoporum, seu de patrimoniis iterum increpantes commoneamus. Et si noluerit ea sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ restituere, hæreticum cum pro hujusmodi erroris

perseverantia esse decernemus, plus enim cupimus salutem animarum, et rectæ fidei stabilitatem conservare, quam hujus ambitum mundi [Al., hujusmodi habitum] possidere. » Hic audis, lector, transire in hæresim obstinatam occupationem jurium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et hæreticum esse dicendum et ut hæreticum condemnandum, qui in hujusmodi errore tentus, monitus non corrigit quod deliquit. Sed de his alias pluribus.

XL. Protectio S. Petri proficua regibus. — Ad postremum vero ad ipsum Carolum Magnum convertens Adrianus orationem, apologeticam claudit epistolam istis verbis : « De vestra vero prærectissima a Deo protecta excellentia orthodoxæ fidei stabilitate roborata freti existimus, quia radix ejus firmissima, a pravis et infidelibus hominibus nequam concutitur vel movetur, sed in ea quam cepit rectæ fidei traditionis doctrinam spiritualis [Al., specialis] matris suæ sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ tenere et amplecti, incunctanter usque in sæculum sæculi sine reprehensione manere credimus. Et ideo confidimus de Dei nostri potentia, quia quantum erga beatorem principum apostolorum Petri et Pauli Ecclesiam fidem geritis, et amorem semper pro ejus profectu et exaltatione, regali nisu, ubique certantes, habueritis : tanto brachii sui propitius in regalibus triumphis ab adversis et iniquis hominibus vos defendere et circumtegere dignabitur [Al., dignetur] : ut una cum spirituali filia nostra, domina regina, vestraque præcelsa nobilissima prole longiori ævo in hoc regnantes mundo, in futuro sine fine vitam cum regno in arce poli habere mereamini. Ineolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat. » Hic finis epistolæ, ex qua videt quisquis legit, quam evanescent pudendæ adversariorum calumniæ de Adriano ab adversariis procaci stylo conscriptæ, quod ipse adversus septimam synodum, permotus auctoritate S. Gregorii, ei consentiens calculum tulerit, cum potius ad defensionem ejusdem synodi ipsius S. Gregorii testimoniis usus fuerit.

XLi. Aliqua dissimulat Adrianus papa. — Sed quod hac sua responsione Adrianus minime tetigerit ea Caroli verba quibus dixerat : « Adorare vero eas nequaquam cogimus qui noluerint, » ratio id temporis postulabat ne cogendo schisma aliquod conflaretur, cum ut vidimus ejus sententiæ essent viri qui scientia in hoc ruli sæculo eminere viderentur : videbat enim prudentissimus pontifex id quod ex Anastasio recitavimus in epistola ad Joannem papam, eos, de quibus scribebat, nondum veritatis ejus esse capaces. Verum ipse Adrianus oblique verba illa reprehendit, dum laudat S. Gregorii papæ sententiam, ex qua colligeretur imagines quidem non esse adorandas, quasi eadem essent dii quidam, sed tantum esse venerandas ob relationem quam habent ad Christum et sanctos, quos effigie præsentant. Et ideo caute Adrianus non laudat omnia quæ habentur in ultimo capitulo epistolæ Caroli, sed ea solum quæ pertinent ad sententiam S. Gregorii, quam recipi tum a Carolo tum ab adversariis (ut profitebantur) synodi Nicænæ videbat : sic enim loquitur Adrianus : « Et ideo eum agnovimus, vestræ a Deo servatæ orthodoxæque regalis excellentiæ esse proprium, in eo ubi rectæ fidei plene penitus confessæ est, sensum sanctissimum Gregorii sequi. » Visum est autem summo pontifici ad tempus dissimulare in eo, ut iidem non cogereut sacras imagines quas habere solerent adorare, eo quod sic errantes nondum inter hæreticos erant annumerati sicut iconoclastæ, sed tolerabantur quandiu divinæ gratiæ lumine illustrarentur, quod postea factum est.

XLII. Frustra laborant adversarii ne Gregorius probeur adorator sacrarum imaginum. — Confutatis igitur iis quæ ab adversariis in eodem libro Capitulari ex Gregorii papæ scriptis objicerentur eidem Adriano pontifici, ad ea modo transeundum quæ longe post ejusdem pontificis obitum in conciliabulo Pari-

siensi ab iisdem adversariis habito ex eisdem Gregorii papæ epistolis sunt objecta. Atque primum quomodo adversarii ipsi conati sint trahere sancti Gregorii verba in sui defensionem erroris, locumque in epistola ad Secundinum, quo feriuntur, in suam ipsorum sententiam detorqueere, audi ex actis citatæ superius pseudosynodi Parisiensis, cujus hæc sunt verba : (Concil. Paris. sub Ludov., pag 141.)

« Sed quia hic ordo verborum ita præposterus, atque a non intelligentibus confusus videri potest, ut nisi caute consideretur, ita a nonnullis nimis capacibus intelligi possit, quasi beatus Gregorius id quod prius omnibus illicitum esse prædixit, se fecisse, sibi que faciendi licitum esse testetur : quod quam absurdum, quamque contra Dei Ecclesiæ religionem de tanto ecclesiastico doctore sentire indignum sit, nullus qui dicta ejus scrutando vel legendo cognovit, ignorare permittitur. Nam ut sibi ipsi contrarius esse debeat, justitia vel rectitudo sanctæ Dei maximeque Romanæ Ecclesiæ sustinere non valet. Quod et si paupertas insipientiæ nostræ id intelligere non valet, melius, ut contra insipientiam, quam contra tantam a Deo datam sapientiam insurgere præsumat. Sed et si ipsum modicum sensum nostrum virtus misericordiæ Dei aliquantulum illuminare dignatur, quomodo id ipsum contrarium sibi non sit, facillime intelligetur.

XLIII. « Nam quia ab imaginum adoratione adorantes conspexerit, nulla dubitatio est; in eo vero quod ad Secundinum scripsit : Nos quidem non quasi ante Divinitatem, ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, natum aut passum vel in throno sedentem recordamur. Ubi, ut premisum est, ac si sibi contraria dixerit, intelligentiæ nostræ se caligo confundit. Sed ne nos non necessaria ignorantia id non intelligendo, diutius torqueat; sensus ejusdem sententiæ talis est : Nos quidem ante ipsam non prosternimur, quasi ante Divinitatem, sed illum adoramus, etc. Quod tale est ac si regi in throno sedenti dicas : Nos quidem, o rex, non quasi ante Divinitatem, ante te prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem tuam, quia homo es, Dominum Jesum Christum hominem recordemur natum aut passum, vel in throno sedentem cujus imitator es tu sedens in throno. Nunquid tali dicto mox consequens est ut eundem regem adorare compellar sedentem in throno ? Ita nec in eo quod dicitur : Nos quidem non quasi ante Divinitatem ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus, etc.

« Ad imaginum adorationem invitatur, quia sicut in multis divinæ auctoritatis voluminibus sententiæ ordine verborum præpostero scriptas invenimus, ita quoque factum esse, eo sensu ut supra dictum est, hoc in loco minime dubitamus. Cum enim ibi scriptum sit : Nos quidem non quasi ante Divinitatem, ante ipsam prosternimur. Quis non animadvertat, id ipsum magis refutando, quam imperando, vel adorando eandem adorationem imaginum dictum esse, ita ut dictum est ? Quanto magis (sicut supra factum [fatum] est) ordo verborum suo restituitur in ordine, omnem quemcumque ob nimiam simplicitatem errantem, in eo quod beatum sanctæ Dei Ecclesiæ doctorem adversum se ipsum sensisse æstimabat, corrigere poterit ? Insuper etiam si quemquam subtilius intelligentem hoc negligentius minusve intente legere contigisset, facillime se ipsum dijudicante, cur aliquando aliter senserit, ad sobrium intellectum revocare poterit.

XLIV. « Si quis autem (quod quidem a sane sapientibus omnibus absit) magis suum sensum sequendo, illum voluerit condemnare, quam se corrigere, nulli dubium quin ab universa, maxime tamen a sancta Dei Romana Ecclesia debeat condemnari. Nequaquam enim fieri potest ut hæc dux sententiæ sibi met contraria non existant, una qua populus ab adoratione imaginum, ne criminis, id agendo, reus appareat, prohibeatur; altera vero quæ illum id

ipsam egisse, ceterosque ut hoc faciant docuisse A
perhibeat. Sed absit hoc in tanto talique generali
catholice Ecclesie magistro, ut qui universas perplexas
Scripturae quaestiones, quae sibi contrariae videbantur,
eique ad explanandum vel tractandum occurrerunt,
nunquam dissidentes relinquere consuevit, sua sibi
dicta discordantia reliquisset. Huc usque in synodo
Parisiensi sapientes illi, quos superius numeravimus,
haerentes in salebris, in syrtibus navigantes, e
quibus emergere nesciant, pracluso semel ab iisdem
aditu veritati, qui si patuisset, aperta luce, ipsius
veritatis radiante fulgore, perspicue intellexissent,
his S. Gregorii scriptis ad Secundinum illustratam esse
obscuritatem ejusdem litterarum ad Serenum, nimirum
vetitum in illis a S. Gregorio cultum laetiae impendi
imaginibus sacris, rationi vero decentem assertum et suo
exemplo demonstratum in dicta epistola ad Secundinum.

XLV. *Adversarii reprehensione digni.* — Sed ut haec
certiora fiant, quid de hujusmodi ante sacras imagines
prostratione et adoratione ejusdem S. Gregorii papae
necnon Eleutherii viri sanctissimi idem eodem volumine
Adrianus pontifex scribat, sic accipe: « Sed et S. Gregorius
papa in monasterio suo publicum fecit oratorium, et ipsum
diversis historiis pingi fecit, atque sacras ibidem exerit
imagines: ubi et cum beato Eleuthero pro aegritudine stomachi
sui ingressus, in oratione pariter exauditi sunt. Et ille
vir sanctus Eleutherius, quem dicunt et mortuum suscitasse,
ante ipsas sacras imagines se prosternens, divinam
exorare clementiam cum sancto Gregorio non dubitavit;
sed fidem ferentes perfectam, pariter exauditi sunt,
et usque hactenus apud nos eadem venerantur. » Haec
de sancto Eleuthero atque Gregorio.

Vidisti, lector, re ipsa prostratum ante sacras
imagines sanctum Eleutherium cum Gregorio pro recuperanda
ejus valetudine exorasse, ut nihil sit quod quaeras
interpretationem verborum, ubi ipsa facta proclamant.
Ex quibus pariter intelligas quam procul absit ab
adversariorum fatua illa assertione, quod Adrianus
professus se cum S. Gregorio eadem sequi sententiam,
adversus septimam synodum adorationem sacrarum
imaginum condemnari, cum potius ex ejus scriptis
validissime roboraverit.

Mirandum plane atque dolendum est praecariores
hujus saeculi ejus provinciae viros nominatim superius
recensitos sub duobus imperatoribus Carolo et Ludovico
adeo contentiose, et animo penitus refractario, pertinaci
studio, indefesso conatu, inflexibili proposito voluntatis
adversus adorationem sacrarum imaginum contra septimam
synodum obstre-

uisse, clamasse (et pace eorum dixerim) insaniisse,
ut nihil reveriti oecumenicae synodi manifestatem, neque
tot pro ea pugnantium Romanorum pontificum potestatem,
usi patentibus, ut vidisti, mendaciis, male perceptae
Gregorii papae sententiae innitentes, a communi Ecclesiae
catholicae sententia resiliissent, atque adversus ejus
usum atque doctrinam scripserint, turbasque miscuerint,
spicula calumniarum intorserint, aliaque plura
conjunxerint sua ipsorum existimatione prorsus indigna,
dum in suum ipsum errorem Gregorium ipsum penitus
reluctantem et contra sententiam adducere, et ejus erroris
auctorem cogere profiteri.

XLVI. *Gregorius cultor imaginis sanctae crucis.* — At
insuper et iidem ipsi asserunt fuisse Gregorium imaginis
sanctae crucis adorantem: quod summa cum laude
magnaue gloria unus ex nominatis idem qui supra
Jonas episcopus Aurelianensis adversus Claudium
Taurinensem episcopum agens, sic ostendit, cum haec ait:
« Beatus Gregorius, de cujus dictis nemo, nisi
immemor salutis suae, ambigit, in libro Sacramentorum
ita meminit: Deus qui Unigeniti tui Domini nostri
Jesu Christi pretioso sanguine humanum genus redimere
dignatus es, concede propitius ut qui ad adorandam
vivificam crucem adveniunt, a peccatorum suorum
nexibus liberentur. » Haec et alia plura quibus
asserit Gregorius S. crucis imaginem adorasse, et alios
ut idem facerent docuisse, Jonas asfert.

Sed qui bene offert, male dividit Jonas, dum
videlicet asserens in Gregorio cultum crucis, neget in
eodem cultum sacrarum imaginum. Cur male dividit
quae ipse bene conjungit? Nonne ipse simul eadem
venerationem imaginem sanctissimae Dei genitricis
et imaginem crucis ex Judaeorum synagoga in
ecclesiam voluit reportari, ut dictum est nuper ex
ejus epistola ad Januarium? An non etiam idem ipse
simul imaginem Salvatoris crucis conjunxit imagini,
dans ambas Augustino, ut iisdem munitus ingrederetur
(quod Beda testatur) in Angliam? Cur, inquam,
cultu male dividit, quas ipse una eademque religione
sancte pieque conjunxit imagines crucis et Salvatoris?
At nihil est quod in contrarium afferri possit:
haec satis ad concilium Nicenum, Gregorii atque
Adriani defensionem. Deducta jam et controversiarum
spinetis et carduis, in planum et latum campum
emergat oratio. At Carolo nulla quies: qui post
concilium Francofordiense tumultus, ad bellicos revocatus
labores, cum expeditione adversus Saxones rebellantes
profectus, eos Dei beneficio in deditionem accipit:
haec annales saepe citati Francorum.

DE EADEM SYNODO.

[Ex Fabricio Biblioth. med. et inf. Latinitatis.]

Capitulare de imaginibus non frangendis nec adorandis,
sed ornamentis et memoriae causa habendis, in eadem
Francofurtensi synodo, auspiciis Caroli, Romam missum
et distinctum in libros quatuor hoc titulo: *Opus
illustrissimi et excellentissimi seu spectabilis viri, etc.*
(Vide infra). De hoc opere ita Georgius Cassander,
epistola ad Joannem Molinæum data an. 1560, pag. 1103 Operum: « Quatuor illos libros
adversus synodum Graecorum de adorandis imaginibus
Nicaeae habitam *insignes* appellavi, primum quod
illustrissimi regis Caroli nomine et auctoritate, assentiente
universa synodo, cui et legati Romani pontificis
intererant, conscripti et editi sint. Deinde quod
videam eos libellos in pretio et honore semper habitos
fuisse; asservat enim hoc volumen Caroli Romae in
bibliotheca Vaticana penitior, ubi non nisi insignes
et eximii libri reponi solent... Meminerunt ejus
apud veteres, qui de concilio Francofordiensi scripserunt,
et Hincmarus archiepiscopus Rhemensis, vir rerum
ecclesiasticarum peritissimus et stu-

diosissimus, et proxime superiore aetate Nicolaus de
Cusa ex auctoritate ejusdem Hincmari: nostra vero
aetate Augustinus Steuchus, Eugubinus episcopus,
bibliothecarius pontificis... Breviter, citatum honorifice
hoc volumen et laudatum lego, damnatum, reprehensum,
imo vel notatum non lego. Quod si quis Carolum
imperatorem contemnat, certe talis a scriptoribus
ejus aetatis habitus non est; et quod illi peritiae
rerum et sacrarum defuit, id assidua consuetudine
doctissimorum virorum supplevit, in quibus facile
princeps fuit Alcuinus, ab aliquibus Alimus dictus,
cujus praecipue opera hos libros conscripsit ut credam,
facile adducor, cum et ille rerum sacrarum
peritissimus fuerit, et Carolo familiarissimus, et
stylus satis congruat; in eo integrum quoddam
caput in hos libros totidem fere verbis in commentariis
in Joannem ejusdem Alcuini positum deprehendi,
ut prorsus Alcuini esse videatur; quod tamen
Carolus, sententiam totius synodi Francofordianae
secutus, pro zelo suae fidei suo nomine conscribi et